

DOI 10.31909/26168774.2020-(46)-4

УДК 351.85

Олена БЕРЕСТЕЦЬКА*

ОСВІТНЯ СФЕРА ПРИДУНАВ'Я: ЗМІСТ, СТРУКТУРА, ПРОБЛЕМИ

Придунайський субрегіон, крім географічного розташування, має низку особливостей, пов'язаних зі специфікою економічного, політичного, соціального і етнокультурного процесів. Сформована в регіоні освітня сфера представлена всіма видами закладів освіти, діяльність яких направлена на вирішення як загальноукраїнських, так і регіональних потреб. Управління закладами дошкільної, загальної середньої освіти та закладами позашкільної освіти покладено на структурні підрозділи місцевої виконавчої влади, до компетенції яких відноситься діяльність в освітній галузі. Вони відповідальні за організацію та змістовне наповнення процесу навчання, формують бюджети закладів, тим самим забезпечуючи виконання норм чинного законодавства щодо реалізації права підростаючого покоління українських громадян на освіту. Введення новітніх освітніх стандартів в галузі вимагає від місцевих органів управління освітою здійснення управлінських заходів, які базуються на обізнаності в змісті та структурі регіональної системи освіти та усвідомленні наслідків кожного з прийнятих рішень. Неминуче в умовах децентралізації переформатування адміністративно-територіальних одиниць призводить до змін в налагодженій системі управління закладами освіти. Утворення територіальних громад у кінцевому випадку призведе до більшої автономії суб'єктів освітньої діяльності, а відтак і до збільшення кола проблемних питань, які вирішуватимуться ними самотужки.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти та вищої освіти регіону орієнтовані на задоволення регіональних потреб у фахівцях робітничих спеціальностей і спеціалістах морегосподарського комплексу, сільського господарства та соціальної сфери. Прослідковується тенденція до укрупнення цих закладів шляхом об'єднання або приєднання до більш потужних задля збереження кадрового потенціалу та матеріальної бази. Існування в якості філій є також одним з шляхів подолання виникаючих загроз в період зменшення контингенту здобувачів та впровадження ринкових відносин в освітній галузі.

Ключові слова: *заклад дошкільної освіти, заклад загальної середньої освіти, заклад професійної освіти, заклад вищої освіти, орган управління, освітня сфера, Придунайський субрегіон.*

Постановка проблеми. Право громадян на освіту закріплено статтею 53 Конституції України. Держава взяла на себе обов'язок забезпечити повну загальну середню освіту, яка є обов'язковою в нашій країні, а також гарантує отримання безоплатної вищої освіти в державних та комунальних навчальних закладах шляхом державного замовлення на конкурсній основі. Чинне законодавство, зокрема Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту» утворюють правове

---

* Берестецька О., викладач, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, E-mail: izmailovna_@ukr.net

поле, в якому діють органи публічного адміністрування в царині надання громадянам якісної і доступної освіти протягом всього життя.

Реалізація затверджених освітніх стандартів нової української школи вимагає від владних структур скоординованих зусиль щодо належного фінансового забезпечення організації освітнього процесу та його інформаційного супроводу, надання якісних освітніх послуг, впровадження механізмів дієвого контролю з боку громадськості за перебігом навчання підростаючого покоління. Амбіційність поставлених завдань передбачає наявність усталеного соціально-економічного розвитку в регіоні, який в близькому майбутньому зазнає суттєвих змін в зв'язку з впроваджуваною децентралізацією. Відтак, суттєвих змін зазнає і система управління освітою в регіоні.

Мета статті. На основі опису освітньої сфери Придунайського субрегіону, її змісту, структури окреслити існуючі проблеми в управлінні освітою та такі, що виникнуть в процесі створення системи управління освітою в об'єднаних територіальних громадах.

Виклад основного матеріалу. У внутрішньообласному районуванні Одеської області значну територію займає Придунайський субрегіон¹. Адміністративно він складається з розташованих на півдні області Болградського, Ізмаїльського, Кілійського, Ренійського районів та міста обласного підпорядкування Ізмаїла. За всіма ознаками, притаманними подібним внутрішньообласним підрайонам, Придунайський субрегіон виконує не тільки економічні, а й соціальні функції. Наявність 285 тис. населення чотирьох найчисельніших етнічних груп (українці, росіяни, болгари, молдовани) та представників ще п'ятнадцяти етносів призвело до появи специфічного мультиетнічного та мультикультурного середовища. Регіон відносно ізольований від інших українських областей через географічне розташування і прикордонне положення. Придунайський субрегіон має низку інших особливостей: це переважна територіальна концентрація сільськогосподарського виробництва і мала частка підприємств промислового виробництва, що призводить до диспропорцій у соціально-економічному розвитку окремих населених пунктів; високий рівень дотаційності місцевих бюджетів; низька доступність для населення невеликих населених пунктів об'єктів соціально-культурної інфраструктури через скорочення мережі закладів соціального профілю; дисбаланс попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці. В регіоні спостерігається надлишок фахівців з вищою гуманітарною освітою щодо потреб ринку праці, нерівномірний розподіл робочої сили в межах підприємств; відсутність науково-інноваційної сфери, яка б потребувала певного рівня кадрового забезпечення.

Децентралізація і реформа місцевого самоврядування неминуче вплинуть на усталені економічні, соціальні та етнокультурні зв'язки між окремими частинами субрегіону. Так, згідно нормативно-правових актів, прийнятих вищими органами влади, в Придунайському субрегіоні будуть утворені декілька об'єднаних територіальних громад та сформовані два райони. Ізмаїльський район включатиме Вилківську міську, Ізмаїльську міську, Кілійську міську, Ренійську міську, Саф'янську сільську, Суворовську селищну територіальну громаду. Нинішній Болградський район стане частиною однойменного району, до якого приєднуються

¹ Бутиріна В.М. Формування субрегіонів як напрям підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної активності території. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/46054/07-Butyrina.pdf?sequence=1>

інші території². Вочевидь, перед новообраними органами місцевої влади як першочергові повстануть завдання щодо збереження соціальної сфери, зокрема сфери освіти. Для подолання викликів сьогодення та мінімізації втрат в освітній сфері субрегіону конче необхідне наступництво в органах влади, що спирається на всебічне вивчення стану речей та розуміння шляхів його покращення.

Наразі, основними елементами освітньої системи Придунайського субрегіону є такі освітні установи: заклади дошкільної освіти, загальної середньої освіти, позашкільної освіти, заклади професійної (професійно-технічної) освіти та заклади вищої освіти. Сьогодення перетворює освітні послуги на один з найбільш затребуваних ринкових продуктів, їх надання вимагає відповідального підходу з боку регіональних навчальних закладів всіх рівнів. Якість підготовки випускників закладів загальної середньої освіти відображається в рейтингу освітніх установ за підсумками зовнішнього незалежного оцінювання, а здатність закладів вищої та професійної освіти адекватно реагувати на потреби ринку праці розцінюється як свідчення його потенціалу та життєздатності.

Управління закладами дошкільної освіти, загальної середньої освіти та позашкільної освіти що донедавна належало до компетенції міських та районних відділів освіти. Після здійсненого у 2017-18 роках скорочення управлінського апарату місцевих державних адміністрації деякі структурні підрозділи, відповідальні за впровадження державної політики в освітній сфері, набули повноважень і в інших сферах життєдіяльності громад. Так, поряд з відділами освіти Болградської, Ізмаїльської районних державних адміністрацій та відділом освіти Ізмаїльської міської ради регулювання в сфері освіти покладено на відділ освіти та молодіжної політики Кілійської районної державної адміністрації та відділ освіти, молоді, спорту та культури Ренійської районної державної адміністрації. Нагромадження функцій в межах одного структурного підрозділу з невеликим штатом працівників значно послаблює якість управлінських рішень, що не може не позначитись на результатах в освітній сфері: кращий освітній заклад Ренійського району займає нижчу позицію в порівнянні з іншими освітніми установами. Так, до першої десятки лідерів в рейтингу шкіл Одеської області за результатами ЗНО у 2020 році увійшли два заклади м. Ізмаїла: загальноосвітній політехнічний ліцей II-III ст. посів 2-е місце (194-е з 200 у загальноукраїнському рейтингу), сьома – спеціалізована ЗОШ № 1 ім. О.В.Суворова I-III ст. з поглибленим вивченням англійської мови. В Кілійському районі чільні позиції займає Кілійський заклад ЗСО I-III ст. №2 (5-е загальнообласне місце), в Болградському районі – Болградський НВК «Спеціалізована школа I-III ст.-ліцей» (11-е загальнообласне місце). Кращою серед закладів середньої освіти Ізмаїльського району стала Кирничанська ЗОШ (14-е загальнообласне місце), в Ренійському районі кращих результатів за зазначеним критерієм досягли учні Ренійського НВК «ЗОШ I ст.-гімназія», яка посіла 20-е загальнообласне місце³.

Мережа закладів, підпорядкованих відділу освіти Болградської райдержадміністрації складається з 22 загальноосвітніх шкіл, 2 закладів позашкільної освіти (районний центр дитячо-юнацької творчості та дитячо-юнацька спортивна школа), міжшкільного учбово-виробничого комбінату, центру дитячо-юнацької творчості, а також 22 дитячих дошкільних установ та

² Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-IX «Про утворення та ліквідацію районів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>

³ Рейтинг шкіл Одеської області 2020 року. URL: <https://osvita.ua/school/rating/76160/>

інклюзивно-ресурсного центру. У 1993 році відновлено роботу Болградської гімназії ім. Г.С.Раковського, яка є закладом обласного підпорядкування.

З метою створення єдиного освітнього простору в районі, підвищення ефективності надання освітніх послуг та вдосконалення управління системою освіти в межах району в 2013 році на базі Болградського міжшкільного учбово-виробничого комбінату було створено Болградський освітній округ, до якого увійшли 12 загальноосвітніх шкіл: Болградська ЗОШ №2, Болградська ЗОШ №3, Василівська, Виноградівська, Владиченська, Жовтнева, Залізничненська, Калчевська, Криничненська, Оксамитненська, Табаківська та Червоноармійська загальноосвітні школи⁴. Міжшкільний навчально-виробничий комбінат є центром допрофесійної та професійної підготовки старшокласників. Профільне навчання за технологічним напрямком надається учням за широким спектром професій, що уможливорює їх подальше працевлаштування у різних галузях господарства України.

В Кілійському районі освітні послуги надають 17 дитсадків, 18 загальноосвітніх шкіл та 5 навчально-виховних комплексів, де навчається більше шести тисячі учнів, естетичним вихованням опікується Кілійська дитяча музична школа.

В Ренійському районі функціонує 10 дошкільних навчальних закладів загального розвитку. 13 закладів загальної середньої освіти (10 загальноосвітніх шкіл I-III ступенів, 2 навчально-виховних комплекси «Загальноосвітня школа I-III ступенів – ліцей», 1 гімназія) забезпечують освітніми послугами практично 2 тис. учнів.

Мережа освітніх закладів Ізмаїльського району складається з 16 загальноосвітніх шкіл та 3 навчально-виховних комплексів, 19 дошкільних навчальних закладів; до неї входять дитячо-юнацька спортивна школа та центр дитячої та юнацької творчості, підпорядковані відділу освіти Ізмаїльської райдержадміністрації. Кам'янська дитяча музична школа з осередком у с. Кам'янці та 5 філіями знаходяться в управлінні комунальної установи районної ради «Ізмаїльський навчально-методичний центр закладів культури та спорту».

В місті Ізмаїлі представлена мережа з 18 дошкільних навчальних закладів та 10 загальноосвітніх шкіл, українського ліцею з поглибленим вивченням іноземних мов, загальноосвітнього політехнічного ліцею, загальноосвітньої вечірньої школи. До сфери управління міського відділу освіти відносяться також станція юних натуралістів, спортивно-оздоровчий центр, станція юних техніків, Палац дітей та юнацтва. В Ізмаїлі функціонує також низка закладів, які надають дітям і підліткам можливість для здобуття додаткової освіти та розвитку творчих здібностей: дитяча школа мистецтв, художня та музична школи. Ізмаїльська спеціалізована школа-інтернат-військово-морський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою є закладом загальної середньої освіти обласного підпорядкування.

Впроваджувана в життя децентралізація влади надає органам місцевого самоврядування об'єднаних громад набагато більше повноважень в сфері управління освітою в порівнянні з другорядними обов'язками, що виконувались донині. Однак, отримані управлінські можливості супроводжуються відповідальністю за створення ефективної системи управління в об'єднаних

⁴ Розпорядження голови Болградської районної державної адміністрації від 29.04.2013 № 187/А-2013 «Про створення Болградського освітнього округу» URL: <https://sites.google.com/view/bolgradskimnkv>

територіальних громадах, які тільки-но створено. Полегшуючим фактором у розбудові фактично нової управлінської ланки в освітній галузі є відсутність на території субрегіону загальноосвітніх навчальних закладів, заснованих на приватній формі власності, а також те, що всі заклади дошкільної, середньої та позашкільної освіти, які на сьогодні працюють в регіоні, перебувають в комунальній власності територіальних громад. Після перебудови адміністративно-територіального устрою з меншими проблемами стикнеться лише освітня сфера міста Ізмаїла, орган управління якою підпорядкований виконкому Ізмаїльської міської ради. Ізмаїльська ОТГ створюється в межах міста Ізмаїла, і до неї не приєднуються інші території зі своїми закладами освіти. Перед іншими новоствореними ОТГ субрегіону постають питання перерозподілу управлінських повноважень, створення нових органів управління, об'єднання закладів середньої освіти навколо опорних шкіл, переведення інших закладів у статус філій, вирішення майнових питань, ліквідація допоміжних структур, які існували при відділах освіти для обслуговування загальноосвітніх шкіл, та створення нових методичних об'єднань, централізованих бухгалтерій, ремонтних груп тощо. В умовах переходу від державної системи управління до місцевої важливим є недопущення соціальної напруженості в громадах і забезпечення безперервності освітнього процесу на основі досягнень попереднього етапу розвитку освітньої галузі в регіоні і в Україні в цілому.

Підписаний в 2010 році Президентом України Указ «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти»⁵ сприяв зміцненню мережі дошкільних навчальних закладів, в яких на сьогодні дошкільною освітою охоплено близько 90 % від загальної кількості дітей віком від 3 до 6 років⁶. Місцева влада працює над виконанням ключових кроків щодо створення сучасної системи освіти європейського зразка, розширюючи мережу існуючих дошкільних навчальних закладів, в яких створюються додаткові місця та відкриваються нові групи. Ускладнений процес управління зазначеною ланкою освіти пов'язаний з недосконалістю чинного законодавства. Причина протиріччя криється в площині нерозмежованих владних повноважень, коли фінансове забезпечення дошкільних навчальних закладів здійснює місцева влада з бюджетів сіл, селищ та міст, а кадрові питання та науково-методичне забезпечення покладено на відділи освіти, які є структурними підрозділами районних державних адміністрацій. Відтак відповідальність за надання освітніх послуг покладається на орган, який здійснює свої повноваження, не маючи достатніх матеріальних важелів впливу, а звідси не завжди може ефективно впливати на кадрову політику. Призначення керівників дошкільних навчальних закладів залежить, з одного боку, від сільських голів, які прагнуть мати, перш за все, вправних господарників, а з іншого боку, від відділу освіти, для якого важливим критерієм відбору керівника закладу є професійна здатність кандидата втілювати заходи освітньої політики в життя. Формат ОТГ усуває подібні суперечності і надає можливість зосередитись на виконанні першочергових завдань, які постають перед освітньою галуззю.

⁵ Указ Президента України від 30.09.2010 р. № 926/2010 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926/2010#Text>

⁶ Рішення Одеської обласної ради від 15.05.2020 № 1298-VII «Про звіт Одеської обласної державної адміністрації щодо виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області за 2019 рік». URL: <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/1298-VII.pdf>

В дошкільній освіті управлінські зусилля спрямовуються на забезпечення безоплатного навчання і виховання, для чого на утримання дітей у дошкільних закладах направляється значна частина бюджетних коштів, які знаходяться до районів у вигляді субвенцій. Усуненню низки проблем в організації дошкільної освіти сприяло введення загальнодержавної автоматизованої системи реєстрації дошкільнят, яка успішно використовується в регіоні.

Освітньо-виховний процес у дошкільних навчальних закладах здійснюється відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», Положення про дошкільний навчальний заклад, Статутів дошкільних навчальних закладів, Базового компоненту дошкільної освіти України, Програми розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» та методичних рекомендацій до неї, програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт».

Крім відвідування дитячих садків, розвиваються такі форми обхвату дітей освітніми послугами, як створення груп з короткотривалим перебуванням на базі закладів загальної середньої освіти. Також впродовж останніх років набула популярності альтернативна форма здобуття дошкільної освіти дітьми, які з різних причин не відвідують дошкільні навчальні заклади, – це соціально-педагогічний патронат сім'ї.

З метою дотримання законодавчо установлені норми щодо обов'язковості дошкільної освіти з п'ятирічного віку управлінські зусилля відділів освіти направляються на проведення роз'яснювальної роботи з батьківською громадськістю щодо переваг влаштування дітей до дошкільних навчальних закладів. Початок навчання з п'ятирічного віку полегшує соціальну адаптацію дітей і входження в освітній простір. Охоплення дошкільнят освітніми послугами дає змогу виявити на ранніх стадіях розвитку дитини наявність або відсутність проблем зі здоров'ям, а також вади фізичного і психічного розвитку (якщо такі є).

Соціальна адаптація молодшої вікової групи населення поліетнічного південного субрегіону в умовах освітнього процесу проходить поступово. На виконання Закону України «Про мови» у дошкільних навчальних закладах використовуються різні форми мовленнєвої діяльності з урахуванням мовної специфіки населеного пункту. Комплексні мовленнєві заняття інтегруються з іншими видами діяльності: ігровою, музичною, образотворчою, літературною.

Чутливість до освітніх потреб спонукає владні структури враховувати етнічний чинник в організації надання освітніх послуг населенню регіону. Відповідно до законодавства України, українська мова як державна вивчається у всіх без винятку загальноосвітніх навчальних закладах, крім того функціонують школи з українською, російською та румунською мовою навчання. За радянських часів завдяки єдності освітніх програм навчально-методичне забезпечення централізовано отримувалось з інших республік, що входили до складу СРСР, і було придатним для використання в регіоні. Зміна мовних пріоритетів за часів незалежності породила проблему нестачі якісних підручників державною мовою, які б відповідали новим освітнім програмам загальної середньої освіти. Проблеми забезпеченості посібниками вирішуються шляхом залучення вчителів регіону до укладання навчальної літератури. Так, педагоги Болградського району є співаторами та співукладачами низки навчальних посібників з болгарської мови та літератури («Български език (ниво стандарт) 10 клас за общообразователните училища с обучение на украински език» (укладачі: Гайдаржи І.С., Проданова О.І.,

Мілков А.М.); «Български език, 10-11 клас за общообразователните училища с обучение на украински език» (укладачі: Бузіян Н.С., Кара Н.В.)).

Для рівного доступу громадян до навчання продовж життя в закладах загальної середньої освіти з переважною більшістю етнічного учнівського контингенту організовано викладання державною мовою (наприклад, Утконосівська, Комишівська, Новопокровська загальноосвітні школи Ізмаїльського району з румунською та українською мовами навчання, Кам'янський навчально-виховний комплекс, Старонекрасівська загальноосвітня школа з російською та українською мовами навчання). Задоволенню національно-культурних потреб меншин, які проживають в регіоні, сприяє вивчення в загальноосвітніх закладах албанської, болгарської та гагаузької мови як предмету.

Збереженню і розвитку єдиного освітнього простору в Придунайському субрегіоні сприяє оптимізація структури освітньої мережі, створенням умов для профільного, екстернатного та інклюзивного навчання. В 2019-2020 роках в кожному районі та в місті Ізмаїлі створено інклюзивно-ресурсні центри, діяльність яких направлена на забезпечення прав дітей з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти. Відбір спеціалістів на конкурсній основі та матеріально-технічне забезпечення центрів забезпечують місцеві структурні підрозділи, на які покладено здійснення державної політики в галузі освіти. Поки що проблемними є питання приміщень, які б стовідсотково відповідали потребам інклюзивно-ресурсних центрів, їх обладнання та підбір висококваліфікованих кадрів. Нагальною залишається проблема створення системи допомоги батькам у догляді, навчанні й вихованні дітей з особливостями психофізичного розвитку, особливо в сільській місцевості. Інклюзивно-ресурсні центри розташовані в територіальних центрах, і доступ до них для багатьох нужденних є проблематичним.

В регіоні функціонують спеціалізовані навчальні заклади, створені для організації освіти дітей з особливими потребами: Ізмаїльська спеціальна загальноосвітня школа №5, Утконосівська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат, Кілійська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат, Болградська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат з дошкільними групами корекційного та реабілітаційного спрямування. Це заклади обласного підпорядкування, і місцева влада не має юридичних підстав для здійснення владних повноважень щодо усунення виникаючих в зазначених установах проблем. У разі необхідності вирішити нагальні питання потрібно приймати такі управлінські рішення, які знімають суперечності використання фінансів місцевих громад і обласних коштів, а впливає на швидкість прийняття рішень. Місцева виконавча влада об'єднує зусилля з органами місцевого самоврядування для усунення проблем в частині порушення прав дитини щодо обов'язковості навчання. На території регіону функціонують Центр соціально-психологічної реабілітації дітей Ізмаїльської міської ради та Центр соціально-психологічної реабілітації дітей в смт Суворове Ізмаїльського району, до якого направляються діти з навколишніх районів. Плідною є співпраця з неурядовими благодійними організаціями, які надають підтримку малозабезпеченим та багатодітним сім'ям району, а також спеціалізованим закладам освіти.

На жаль, в регіоні відсутня мережа навчально-реабілітаційних, соціально-реабілітаційних центрів та інших закладів для дорослих з особливостями психофізичного розвитку, що обмежує таких громадян регіону в їхньому праві на

освіту протягом життя для задоволення своїх життєвих потреб в залежності від здібностей та індивідуальних можливостей.

Позашкільна освіта є тією ланкою в системі освіти, де також належить докласти значних зусиль. Створенням цілісної багаторівневої системи позашкільних закладів різних типів спирається на доробки загальноосвітніх шкіл. Для забезпечення розвитку здібностей та талантів дітей і молоді, задоволення їхніх інтересів і запитів, а також для надання дослідницьких, дозвільно-розважальних послуг пристосовані лише державні та комунальні заклади. В регіоні існує незначна кількість закладів недержавної форми власності, які задовольняють потреби населення у додаткових культурно-освітніх послугах, на фінансування яких витрачаються недержавні кошти, здебільшого це спортивні установи.

Впродовж останнього десятиліття в освітньому просторі Придунайського субрегіону освітню діяльність здійснюють недільні болгарські школи. Підтримка з боку Республіки Болгарії етнічної меншини направлена на збереження культурної та духовної ідентичності буджацьких болгар через мережу міських та сільських осередків, які працюють за національною програмою «Роден език и култура зад граница». На теренах Болградщини та Ізмаїльщини такі школи функціонують в селах Баннівка, Василівка, Виноградне, Владичень, Городне, Голиця, Залізничне, Криничне, Кубей, Нові Трояни, Багате, Лощинівка, Кам'янка, Кирнички, смт Суворове, де компактно мешкають етнічні болгари. В сільських та трьох болгарських недільних школах в м. Ізмаїлі діти щотижня безкоштовно долучаються до вивчення болгарської мови, а також знайомляться з історією, культурою і традиціями болгарського народу.

Професійно-технічна освіта на території Придунайського субрегіону представлена кількома міськими та сільськими закладами освіти. Їх основний напрям діяльності – освітні послуги з професійного навчання робітничим професіям на основі базової та повної загальної середньої освіти.

Реформування системи закладів професійно-технічної освіти в державі на регіональному рівні позначилось виникненням низки фінансових та управлінських проблем. Зараз триває широкомасштабний процес передачі державних закладів професійної (професійно-технічної) освіти та їх майнових комплексів з державної власності в комунальну власність. Законодавчо закріплено, що така передача здійснюється на безоплатній основі за умови подальшого використання вказаних освітніх установ без зміни їх цільового призначення. Не зважаючи на законодавчу підтримку, заклади професійної (професійно-технічної) освіти скорочуються чисельно та зазнають якісних змін, реагуючи на виклики, пов'язані зі зміною демографічної ситуації та попитом на фахівців на ринку праці. Шлях приєднання до закладів вищої освіти в якості філій або підрозділів не завжди стає панацеєю від бід. Чисельні реорганізації позначаються на здатності установи зберігати педагогічний колектив та учнівський контингент. Випробування часом витримали ДНЗ «Ізмаїльський центр професійно-технічної освіти» та ДНЗ «Кілійський професійний ліцей». Натомість, розширюють свою діяльність створені в недавньому минулому приватні заклади професійної (професійно-технічної) освіти, які задовольняють потребу в наданні освітніх послуг щодо підвищення кваліфікації фахівців морського та річкового флоту: «Учбовий центр» ПрАТ «УДП», ПП «Ізмаїльський морський тренажерний центр «Марін про сервіс», ТОВ «Учбово-тренажерний центр «Альфа-Трейнінг».

Ізмаїльське вище професійне училище також пройшло шлях реорганізацій, перетворившись із звичайного ПТУ у вище професійне училище. На збереженій навчальній базі зусиллями педагогічного колективу готуються фахівці, які затребувані, в основному, на річковому та морському транспорті. В 2020 році до закладу приєднався Суворовський професійний аграрний ліцей, який також готує робітничі кадри.

Ізмаїльське медичне училище є приватним освітнім закладом, яке готує молодших спеціалістів на денній формі навчання за спеціальностями «акушерська справа», «лікувальна справа», «сестринська справа», «стоматологія ортопедична», «фармація».

В місті Ізмаїлі розташовані практично всі заклади вищої освіти регіону.

Приватний навчальний заклад «Ізмаїльський технікум економіки і права» спеціалізується на підготовці юристів, економістів, бухгалтерів та програмістів першому рівня (фаховий молодший бакалавр).

Ізмаїльський агротехнічний коледж створено на базі Ізмаїльського технікуму механізації та електрифікації сільського господарства, в якому навчає близько 650 осіб на відділеннях: «агроінженерія», «електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», «облік та оподаткування».

Приватний заклад вищої освіти «Ізмаїльський інститут водного транспорту» III рівня акредитації з початку заснування у 1997 році готує спеціалістів з правознавства, економіки підприємства, обліку і аудиту, перекладу, організації перевезень і управління на водному транспорті.

У грудні 1998 року в місті Ізмаїлі відкрита Придунайська філія МАУП, яка здійснює підготовку фахівців у відповідності до державних стандартів освіти, а також за вимогами Міжнародної Конвенції про підготовку, дипломування менеджерів, бухгалтерів, юристів, психологів, що дозволяє видавати їм дипломи державного і міжнародного зразку.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет є найстарішим навчальним закладом на півдні України, який позиціонує себе як освітній і культурний центр Придунав'я. На даний час у складі ІДГУ працюють чотири факультети (іноземних мов; педагогічний; української філології та соціальних наук; управління, адміністрування та інформаційної діяльності), Центр неперервної освіти, 14 кафедр. Відповідно до статті 10 Закону України «Про освіту» в університеті запроваджено ступеневу освіту: перший рівень (бакалаврський), другий рівень (магістерський), третій (освітньо-науковий). Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» здійснюється за 28 спеціальностями в 9 галузях знань; підготовка здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» здійснюється за 15 спеціальностями у 5 галузях знань. Майбутні доктори філософії навчаються за 4 спеціальностями в 3 галузях знань. Всі спеціальності першого, другого та третього рівнів мають державну акредитацію. Навчальний заклад має належну матеріально-технічну базу, яка включає 3 навчальних корпуси, 2 гуртожитки, 1 спортивно-оздоровчий табір.

Зацікавленість населення регіону в отриманні вищої освіти за спеціальністю «Річковий та морський транспорт» призвів до відкриття в м. Ізмаїлі декількох відокремлених підрозділів закладів вищої освіти, що спеціалізуються на підготовці фахівців зазначеного напрямку.

Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія» здійснює освітню діяльність з 2002 року. В ньому запроваджено

ступеневу освіту: початковий (короткий цикл) та перший рівень (бакалаврський). На денній формі ведеться підготовка бакалаврів за спеціальностями, затребуваними в море-господарській галузі, переважно на контрактній основі. Високий середній бал атестата (9,47) та середній бал ЗНО (163,13) зарахованих в 2019 році на бюджет та достатній рівень зарахованих на контракт (середній бал атестата (7,92) та середній бал ЗНО (132,9)) свідчить про затребуваність в регіоні фахівців, чия професійна діяльність пов'язана з морем (відповідно у 2018 році показники середнього балу атестата бюджетників (9,75) та середнього балу ЗНО (165,11); середній бал атестата контрактників (7,92) і середній бал ЗНО (132,08))⁷.

Діяльність Дунайського факультету морського та річкового транспорту та Кілійського транспортного фахового коледжу Державного університету інфраструктури та технологій спрямована на підготовку фахівців першого рівня (бакалаврського) з ліцензійним обсягом 338 місць та молодшого спеціаліста з ліцензійним обсягом 300 місць.

Нинішній стан освіти субрегіону, його зміст і структура, матеріальна база, організаційно-економічні та управлінські механізми в достатній мірі залежні від загальнодержавних політичних процесів та економічного потенціалу країни. Вразливість місцевої освітньої галузі є наслідком дії комплексу чинників. По-перше, сталою є тенденція щорічного зменшення контингенту учнів в загальноосвітніх школах. Наприклад, в Болградському районі навчальний 2020/21 рік почали 5713 осіб (2019 – 5720 осіб, 2018 – 5787 осіб, 2017 -5866 осіб), схожою є ситуація і в інших районах. Відповідно, щорічно зменшується кількість абітурієнтів, що вступають до закладів вищої освіти, які орієнтовані на місцевий контингент. Статистичні дані, які наводяться на офіційному сайті «Вступ. Освіта. UA», фіксують щорічне невикористання ліцензійних місць закладами вищої освіти регіону⁸. По-друге, затверджені Кабінетом Міністрів України діючий стандарт початкової освіти та впроваджуваний з 2022 року стандарт базової середньої освіти потребують значних фінансових надходжень для забезпечення ключової освітньої реформи «Нова українська школа». З огляду на розмір видатків, які щорічно надходять в освітню галузь з державного бюджету у вигляді субвенцій, доречно припустити, що перепідпорядкування закладів освіти в межах новостворюваних територіальних одиниць не вирішить проблеми їх дотаційності. Наразі постають конкретні питання оснащення опорних шкіл, придбання обладнання та дидактичних матеріалів для впровадження компетентнісного навчання. Забезпечення всіх учнів рівними можливостями до отримання якісних сучасних послуг передбачають не тільки підключення закладів освіти до швидкісного інтернету, але й постійне оновлення комп'ютерів та іншої устаткування, які швидко застарівають. Певний час та кошти потрібно виділити на вирішення питань логістики: заклади освіти потребують забезпечення новими транспортними засобами і новими дорожніми маршрутами у разі переходу їх населених пунктів до меж нових територіальних одиниць. Проблемним є будівництво нових закладів освіти. Місцеві громади не мають достатніх фінансових ресурсів для зведення нових споруд, призначених для використання в освітній сфері. Десятиліттями не добудовувались, наприклад, школа в с. Комишівка Ізмаїльського району та школа в місті Ізмаїлі, яку зараз перепрофільовано в Палац спорту. Будівництво спортивної споруди фінансується за рахунок коштів трьох бюджетів – державного, обласного

⁷ Вступ. Освіта. UA. URL: <https://vstup.osvita.ua/>

⁸ Вступ. Освіта. UA. URL: <https://vstup.osvita.ua/>

та місцевого. Темпи будівництва сповільнюються в зв'язку з тим, що в 2020 році держава ще не розпочала надання трьох субвенцій на будівництво та ремонт шкіл, басейнів та палаців спорту⁹. Об'єднання сільських громад у більші за розміром об'єднані територіальні громади поставить питання доцільності існування у сільських населених пунктах таких установ, як «загальноосвітня школа I-III ступенів - ліцей - дошкільний навчальний заклад» або «загальноосвітня школа I-III ступенів - дошкільний навчальний заклад», які вирішували економічну проблему експлуатації шкільної будівлі і відсутності у селі спеціальної будівлі дитсадка.

Не менш важливим є кадрове забезпечення нової української школи. За наявності в регіоні закладів вищої освіти гуманітарного та технічного спрямування можливе їх використання в якості бази для продовження започаткованого в Одеській області проекту «Нове покоління вчителів для української школи» та інноваційного проекту «Учитель+» на регіональному рівні, що заощадить державні фінансові і людські ресурси.

Висновки. Регіоналізація освітньої системи є відображенням соціально-економічних і соціокультурних умов регіону, однак вона повинна здійснюватися з урахуванням загальноосвітнього та загальноукраїнського досвіду освітньої галузі, тільки в такому разі регіональна специфіка забезпечить збереження єдиного освітнього простору країни. Принципи інтеграції, безперервності освіти і етнокультурної спрямованості стають основними в освітній політиці країни і повинні отримати подальше нормативно-правове забезпечення освітньої галузі регіону в умовах децентралізації. Ефективне керування освітньою галуззю відбувається тільки при гармонійному поєднанні загальнодержавних і місцевих інтересів. Органи управління освітньою сферою об'єднаних територіальних громад тільки тоді забезпечуватимуть надання якісних освітніх послуг та підтримуватимуть плідні взаємовідносини з закладами освіти державного підпорядкування, коли матимуть належні владні повноваження.

Література:

Бутиріна В.М. Формування субрегіонів як напрям підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної активності території. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/46054/07-Butyrina.pdf?sequence=1>

Рейтинг шкіл Одеської області 2020 року. URL: <https://osvita.ua/school/rating/76160/>

Розпорядження голови Болградської районної державної адміністрації від 29.04.2013 № 187/А-2013 «Про створення Болградського освітнього округу» URL: <https://sites.google.com/view/bolgradskimnkv>

Вступ. Освіта. UA. URL: <https://vstup.osvita.ua/>

Указ Президента України від 30.09.2010 р. № 926/2010 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926/2010#Text>

Рішення Одеської обласної ради від 15.05.2020 № 1298-VII «Про звіт Одеської обласної державної адміністрації щодо виконання Програми соціально-

⁹ Пацкан Валерій. Місцеві бюджети не отримали з держбюджету 3,5 млрд грн. [Назва з титульного екрану]. URL: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=943>

економічного та культурного розвитку Одеської області за 2019 рік». URL: <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/1298-VII.pdf>

Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-IX «Про утворення та ліквідацію районів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>

Пацкан Валерій. Місцеві бюджети не отримали з держбюджету 3,5 млрд грн. [Назва з титульного екрану]. URL: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=943>

REFERENCES

Butyrina V.M. Formuvannia subrehioniv yak napriam pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ta investytsiinoi aktyvnosti terytorii. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/46054/07-Butyrina.pdf?sequence=1>

Reitynh shkil Odeskoi oblasti 2020 roku. URL: <https://osvita.ua/school/rating/76160/>

Rozporiadzhennia holovy Bolhradskoi raionnoi derzhavnoi administratsii vid 29.04.2013 № 187/A-2013 «Pro stvorennia Bolhradskoho osvitnoho okruhu» URL: <https://sites.google.com/view/bolgradskimnvk>

Vstup. Osvita. UA. URL: <https://vstup.osvita.ua/>

Patskan Valerii. Mistsevi biudzhety ne otrymaly z derzhbiudzhetu 3,5 mlrd hrn. [Nazva z tytulnoho ekranu]. URL: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=943>

Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.09.2010 r. № 926/2010 «Pro zakhody shchodo zabezpechennia priorityetnoho rozvytku osvity». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926/2010#Text>

Rishennia Odeskoi oblasnoi rady vid 15.05.2020 № 1298-VII «Pro zvit Odeskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii shchodo vykonannia Prohramy sotsialno-ekonomichnoho ta kulturnoho rozvytku Odeskoi oblasti za 2019 rik». URL: <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/1298-VII.pdf>

Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 17.07.2020 № 807-IX «Pro utvorennia ta likvidatsiiu raioniv». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>

Berestetska O. Educational sphere of the Danube region: content, structure, problems

The Danube subregion, in addition to its geographical location, has a number of features related to the specifics of economic, political, social and ethnocultural processes. The educational sphere formed in the region is represented by all types of educational institutions, the activity of which is aimed at solving both all-Ukrainian and regional needs. The management of preschool, general secondary education and out-of-school education institutions is entrusted to the structural subdivisions of the local executive power, which are responsible for activities in the field of education. They are responsible for the organization and content of the learning process, form the budgets of institutions, thereby ensuring compliance with current legislation on the implementation of the right of the younger generation of Ukrainian citizens to education. The introduction of the latest educational standards in the industry expects from local

education authorities to implement management measures based on the actual knowledge of the regional education system content and structure and awareness of the consequences of every decision taken. Inevitably, in the context of decentralization, the reformatting of administrative-territorial units leads to changes in the established system of the educational institution management. The formation of territorial communities will ultimately lead to greater autonomy of the subjects of educational activities, and thus to an increase in the range of problematic issues that will be solved by them alone.

Institutions of professional (vocational and technical) education and higher education in the region are focused on meeting regional needs in specialists of working specialties and experts in the maritime complex, agriculture and social sphere. There is a tendency to consolidate these institutions by merging or joining more powerful ones in order to preserve human and material resources. Existing as branches of higher education establishments is also one of the ways to overcome emerging threats in the period of the reduction in the number of applicants and the introduction of market relations in the field of education.

Key words: *institution of preschool education, institution of general secondary education, institution of vocational education, institution of higher education, governing body, administration, educational sphere, Danube subregion.*